

PREVAGNULO JE IPAK »NE« MOŠE PIJADE

Iz svjedočenja fra Hadrijana Sivrića

Fra Miljenko Stojić: Fra Hadrijane, recite mi kako ste uopće došli na Križni put? Otkud ste pošli, što je bilo?

Fra Hadrijan Sivrić: Bio sam bogoslov. Naša je bogoslovija bila u Mostaru. Godine 1943. Englezi su bombardirali Mostar. Jedna bomba pala je u neposrednoj blizini samostana, gdje smo se i mi bogoslovi nalazili. Zato je mnogopoštovani otac dr. fra Leo Petrović, provincijal, odredio da nas bogoslove smjesti na Čerin i u Veljake. Dva mlada godišta smještena su na Čerin, a starija godišta u Veljake. S nama su bili i profesori tako da nismo prekidali studij. Takvo je stanje potrajalo do svetkovine Svih svetih 1944. Tada su partizani zauzeli dio naše Hercegovine sve do Mostarskog blata i do Širokog Brijega, ali Brijeg nisu tada zauzeli. Prestala je u to vrijeme raditi bogoslovija i na Čerinu i u Veljacima. Ne znam kamo su sve otišli bogoslovi. Neki su otišli po župama, neki u Mostar, a neki su otišli u hrvatsku vojsku. Petorica mojih kolega i ja ostali smo na Čitluku. S nama je ostao i fra Rufin Šilić. On nam je predavao više predmeta i završili smo jedan semestar. Tako je bilo sve do Sv. Blaža 1945.

U međuvremenu krajem siječnja 1945. naša je hrvatska vojska protjerala iz Hercegovine partizane u Dalmaciju. Početkom veljače 1945. partizani osvajaju cijelu Hercegovinu. Mi smo iz Čitluka otišli u Gradniće na Sv. Blaža. Partizani su ušli u Čaplinu, Ljubuški i napreduju prema Mostaru. Tada smo svi pošli u Mostar. Ovo je početak moga Križnoga puta. Cesta Ljubuški – Mostar odavala je jezovitu i tužnu sliku. Može se

slobodno reći da je bila puna: ljudi, žena, djece, staraca, civila svake vrste, vojnika, goveda, ovaca, konja i kola, automobila i civilnih i vojnih itd. Goveda riču, ovce nekada skrenu s puta tražeći trave i naiđu na mine koje taj prizor učine još jezovitijim. Strašna slika! Cijela je Hercegovina u pokretu! Ostavljaju se domovi i sve u njima, a ide se nekuda. Kamo? Ne zna nitko kamo. Samo svatko misli da mu je sigurnije svugdje nego u

svojoj kući. Zašto? Jer osvajaju Hercegovinu najveći neprijatelji i Boga i čovjeka i svega što je dobro, sveto i plemenito. Dolazi najveći ološ čovječanstva i pod parolom bratstva i jedinstva mnoge poubijaše i opljačkavaše sve do čega su mogli doći. Za četiri dana (od 7. veljače 1945.) poubijali su sve fratre koje su našli u samostanu na Širokom Brijegu, a sljedećega dana i one koji su bili u Mostarskom Gracu.

Na 3. veljače 1945. uvečer stigli smo u Mostar. U samostanu je bilo mnogo fratara: samostansko osoblje, izbjeglice i mi bogoslovi.

Fra Miljenko Stojić: Oprostite što prekidam. Otprilike, koliko je vas bogoslova bilo?

Fra Hadrijan Sivrić: Mislim da nas je bilo oko 15.

Fra Miljenko Stojić: I što je dalje bilo?

Fra Hadrijan Sivrić: Za večerom u blagovaonici provincijal fra Leo Petrović rekao je: »Situacija je veoma ozbiljna i teška. Tko god smatra da ne može i ne smije ostati ovdje u samostanu, neka ide dalje.« Nama bogoslovima rekao je da idemo u Sarajevo i da se smjestimo kod bosanskih fratara i da nastavimo studij. Sutradan smo došli u Sarajevo. Bosanski fratri primili su nas kao pravu braću.

U Sarajevu nismo mogli ostati dulje vremena jer su se partizani približavali i njemu. Možda smo tu ostali samo dvadesetak dana. Naši pretpostavljeni odlučili su tada da idemo u Zagreb. Srećom, hrvatska vlast, koja je još uvijek bila u Sarajevu, dala nam je jedan vagon i tako smo vlakom došli u Zagreb. Vlak je dugo putovao do Zagreba jer su partizani na više mjesta minirali pruge i pucali na vlakove. Uza sve poteškoće sretno smo stigli u Zagreb i nastanili se kod naših fratara na Kaptolu 9. Upisali smo se na fakultet i nastavili studirati. Tako je bilo sve do 5. svibnja 1945.

Toga dana zapravo započinje moj Križni put i svih onih s kojima sam putovao. Dotad smo išli od postaje do postaje, od jednoga samostana do drugoga, a sada idemo u nepoznato. Napuštamo i Zagreb. Nestaje NDH. Opterećeni smo mislima što će od nas biti. Široki je Brijeg razoren i spaljen i svi fratri iz samostana i okolnih župa pobijeni su. U Mosta-

ru su ubijena i u Neretvu bačena šestorica naših fratara zajedno s našim provincijalom fra Leom Petrovićem. U Ljubuškom se ubijaju fratri kao zečevi u šumi i bacaju u jame skupa s poštenim Hrvatima i vjernicima. Bože, hoćemo li se ikada vratiti u našu Hercegovinu?

Za putovanje iz Zagreba vlada NDH osigurala nam je jedan vagon u vlaku koji ide prema Mariboru. Fra Jerko Mihaljević, koji je vodio brigu o nama bogoslovima, a i fra Rufin Šilić, rekli su nam da možemo svi ići tim vlakom. Ako netko želi ići sam ili s nekim drugim, može. Ako netko ne želi ići dalje, može slobodno ostati kod fratara na Kaptolu. Uglavnom smo odlučili ići vlakom. Bilo nas je oko 60 iz raznih provincija i biskupija. Među nama je bio fra Bono Radonjić, član Splitske provincije i profesor na bogosloviji u Makarskoj. Pobjegao je ispred partizana i došao u naš samostan u Mostaru. Ostao je s nama sve dok smo vraćeni iz Maribora u Zagreb. Tu je odveden od nas i nikada nismo ništa doznali što je bilo s njim. Navodno da je poveden prema Makarskoj i da je na putu negdje ubijen. Sigurno je ubijen, jer se nikada nije vratio u Makarsku.

S nama u vlaku bio je i Jozo Babić, profesor iz Rodoča, brat našega fra Lovre Babića. I on je, kad smo se vratili u Zagreb, od nas izdvojen i ubijen.

Od Zagreba do Maribora putovali smo dva dana. Na više mjesta zaustavljali su nas seoski partizani. Pregledali su što nosimo i kamo idemo. Ipak su nas pustili da idemo do Maribora.

Stigli smo u Maribor na željezničku postaju i tu smo ostali nekoliko sati. Onda su nas odveli iz vlaka u neku prostoriju i tu smo ostali nekoliko dana. Sljedećeg dana uđe k nama jedna partizanka i reče: »Ako je od vas netko pismen, neka vas sve popiše.« Nije se našao nitko »pismen«. Poslije toga naredili su nam da jedan po jedan idemo u jednu kancelariju i

da se tu popišemo i da dadnemo sve podatke o sebi.

Kada sam se ja vratio s popisa u našu prostoriju, ugledao sam fra Vendelina Vasilja u jednom kutu kako sjedi zamišljen. Prišao sam k njemu i upitao sam ga je li se on popisao. On mi je odgovorio: »Šuti i o meni nemoj nikome ništa govoriti.« Razumio sam zašto mi je to rekao. On je mnogo govorio i pisao protiv komunizma, a sada je već u njihovim rukama. Kako im pobjeći?

Ubrzo se tu našla č. sestra Tihomira Božić, obučena u bijeli mantil bolničarke i izvela je fra Vendelina kao bolesnika. Na izlasku ih je zaustavio stražar koji nas je čuvao. Upitao je sestru Tihomiru kamo vodi toga čovjeka. Ona je odgovorila: »Pusti nas. Ovom je čovjeku pozlilo. Vodim ga u bolnicu.« I stražar ih je pustio. Tako se fra Vendelin spasio.

U onoj prostoriji na željezničkoj postaji ostali smo nekoliko dana. Jednoga dana, čini mi se da je bila nedjelja, oko 9 sati rekoše nam da se spremimo i da ćemo nekamo putovati. Spremili smo se i izveli su nas sve na ulicu na kojoj je već stajala velika i duga kolona naših hrvatskih vojnika i civila. Mi smo bili posljednji. S objiju strana ulice stajalo je mnogo svijeta koji nas je promatrao. Na nekoliko mjesta bilo je i izazivanja i zviždanja – valjda od partizana i skojevaca – kada su ugledali fratre u habitima. Uglavnom smo svi bili u civilnim odijelima. Putovali smo cijeli dan i dosta kasno u noć. Bili smo u šumi kod neke štale za konje. Utjerali su nas u tu štalu i zatvorili nas. Bili smo umorni, gladni i žedni i čekali smo što će se s nama dogoditi. Uglavnom smo šutjeli. Netko je tiho molio i razgovarao. Ja u toj cijeloj situaciji nisam ni pomislio da će se nama dogoditi ono najgore. I eto, hvala Gospodinu Bogu, nije se ni dogodilo!

Što je bilo s onima koji su išli ispred nas – ne znam. Ponekad bi se čula pucnjava iz lakog oružja, uglav-

Križni put kroz Maribor, svibanj 1945.

nom noću.

Sljedećeg dana – rano ujutro – naredili su nam da uzmemo stvari i da odmah izidemo pred štalu. Čim smo izišli iz nje, odmah su nas nekamo povelj. Nismo znali kamo nas vode, ali ubrzo smo vidjeli da nas vode prema Mariboru. I zaista, došli smo pred Maribor. Zaustavili smo se pred vojnim poligonom. Blizu toga poligona nalazila se jedna dosta velika kuća. (Čuli smo da je to bila kuća nekog Nijemca koji je pobjegao ispred partizana.) U nju su nas smjestili i tu smo ostali nekoliko dana. Bili smo prilično slobodni. Hranu su nam redovno donosili. Mogli smo izlaziti van i šetati. Čuvao nas je jedan stražar koji je bio zadužen da pazi da ne bi netko pobjegao.

Jednoga dana, dok sam bio vani s nekim našim fratrima, dođe k nama fra Svetislav Markotić. On je bio vojni kapelan u jednoj satniji i povlačio se s vojskom sve do Austrije. Sada se vraća nazad Križnim putem. Priopćio nam je da je s njim i fra Lujo Miličević. Na rastanku sam mu rekao da ostane s nama. On mi je odgovorio: »Ja sam određen da idem s ovom

skupinom vojnika i da budem njihov vojni kapelan. Ja idem i ostajem s njima, pa što god dragi Bog dadne!« I on i fra Lujo ubrzo su ubijeni sa svojim vojnicima kao i tisuće drugih.

Fra Miljenko Stojić: Znete li zašto ste vraćeni u Maribor?

Fra Hadrijan Sivrić: Ja ne znam sigurno, ali ono što mi je jednom ispričao fra Vinko Dragičević, izgleda mi sigurno. Njemu je jedan čovjek, koji je bio upoznat s tim našim slučajem, kazao da je vlada u Beogradu znala za ovu našu skupinu u Mariboru i pristala je da se likvidira. Zato su nas doveli blizu onog mjesta gdje su druge mučili i ubijali, da i nas te noći poubijaju. Međutim, vlada u Beogradu nije bila u tome jedinstvena; jedni su bili za »da«, drugi za »ne«! Moša Pijade, ugledan Židov i komunist, bio je za »ne«! Predložio je da nas sve vrate u svoje općine i da nam se tamo sudi. Ako pobijemo toliku skupinu svećenika, to će doznati cijeli svijet i našem će ugledu mnogo škoditi. Taj je Mošin prijedlog prevladao te je usvojen i odmah prenesen u Maribor. I eto u zadnji čas, dok smo čekali smrt, vratili su

nas u Maribor. Mislim da je ovo sve uvjerljivo i prihvatljivo.

U onoj zgradi kod vojnoga poligona ostali smo desetak dana. Onda su došla iz Hrvatske tri kamiončića, utjerali su nas u njih i dovezli u Zagreb. Strpali su nas u Savskoj cesti u podrum kuće koja je nekada bila kuća časnih sestara. Tu smo ostali mjesec dana. Za tih mjesec dana u taj je podrum dovedeno još svećenika i bogoslova tako da nas je na koncu bilo oko 130. Šef toga »podruma« bio je neki Milanović, koji je bio bogoslov Provincije presvetog Otkupitelja. Istjerao ga je iz bogoslovije fra Bono Radonjić. Koliko je meni poznato, nitko nije ubijen od te naše skupine osim fra Bone.

Nakon mjesec dana formirali su tri skupine nas mlađih po 20 i poslali su nas na teren po Hrvatskoj. Ja sam bio u skupini koja je patrolirala i pretresala Moslavačku goru. Pričalo se je da se tu još kriju neki hrvatski časnici. Srećom nijednoga nismo našli. Starije uhićenike slali su u njihove općine, da im se tamo sudi.

Moj put natrag od Maribora do Zagreba i još dvije godine u partizanskoj vojsci nije bio onaj pravi Križni put, ali je ipak bio križni. ✍

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XIII., 1 (24), Široki Brijeg, 2020., siječanj – srpanj, 2020.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepičca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar;
Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija;

Svrha: prilog Vicepostulaturi
žiro-račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Okolnosti oko nas takve su kakve jesu. Ne možemo ih silom promijeniti, možemo samo raditi na sebi i tako suzbiti zlo na ovome svijetu. A to je obveza svakoga od nas, ne samo nekih.

Zbog toga se trebamo svi uključiti u suočavanje s našom prošalošću. Ona nije onakva kakvom su nam je predstavljali kroz punih 45 godina, a i danas bi. Sebe su tada prozvali narodom, a pravom su narodu stavili brnjicu na usta. Postao je toga konačno svjestan i Europski parlament. Nedavno se ponovno oglosio o komunizmu. Ovaj put njegove su riječi tako jasne i odriješite. Nedvojbeno, komunizam je isto zlo kao što su to nacionalsocijalizam i fašizam. Jednom riječju, nazivamo ih »totalitarnima«. Žrtve trebaju dobiti zadovoljtinu, a taj sustav treba otići u mrak povijesti. Ako slučajno do sada nismo čitali te riječi, učinimo to što prije. Ne smijemo reći da nas se ne tiču jer time ćemo se svrstati na stranu neljudskih režima.

Nama kršćanima ovo nije ništa novo. Ta davno smo prozreli što to »dobroga« donosi komunizam. Žrtve koje je zadao drugima brojili smo na milijune. Borio se protiv čovjeka i protiv Boga proglašivši sebe božanstvom. Naravno da to tako ne može ići.

Jedna od stvari koju trebamo učiniti jest iznijeti na vidjelo sve činjenice o djelovanju komunizma, u našem slučaju jugokomunizma, ako ih posjedujemo. Samo tako ponovno će se uspostaviti narušeni sklad i pravednost. Na krivim

temeljima ne možemo graditi siguran dom. To će ujedno pomoći i potomcima bivših pristaša jugokomunističkoga sustava da se oslobode. Moramo znati da nije lako sebi i drugima priznati kako su ti predci pripadali zloj ideologiji. Ali se to priznati mora. Ne bude li toga priznanja, zlo se prenosi u nove naraštaje i truje ih. U skladu s ovim, svatko onaj tko dopušta da činjenice propadnu, čin grijeh. Bog nas ne poziva da štitimo zlo, već nas uvijek poziva da štitimo dobro. I u skladu s tim trebamo djelovati.

Vicepostulatura je uvijek pokušavala i pokušava iznijeti istinu na vidjelo, ma kakva ona bila. To joj je temeljna zadaća. Podrazumijeva se da pritom ne progona počinitelje, ona samo razotkriva zlo. Na počiniteljima je pokajati se, primiti ispruženu ruku i onda kao novi ljudi nastaviti dalje. Pogriješiti se u životu može, ali se ne smije ostati tvrdoglavo u toj pogriješci.

Da su pobijeni naši fratri bili na pravoj strani, govore i znakovi te moguća čudesa koja se događaju po njihovu zagovoru. Nešto od toga donosimo i u ovom broju ne želeći nimalo preteći sud Crkve. Raduju nas ta svjedočenja jer su na izgradnju svima nama. Nismo kršćani samo po imenu, nego i po djelovanju. Toliko nam je puta to Isus kazao, pa i onim svojim tjeranjem trgovaca iz Hrama. Nije ih mrzio, samo im je želio reći kako se trebaju ponašati.

Poslušajmo svoga Boga. Učinit će da nam uvijek bude

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Odjek u puku	27
Stratišta	13	Nagradni natječaj	28
Glas o mučeništvu	17	Podsjetnik	41
Glas o znakovima	25	Povijesne okolnosti	58